

Učiteljski Tovariš.

Glasi avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: Sporočilo o shodu slovenskega učiteljstva poknežene grofije Goriško-Gradišćanske, dne 7. novembra 1901. — Rakteljeva petdesetletnica. — Učiteljstvu na Goriškem. — Po volitvah. — Dopisi. — Društveni vestnik. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Inserati.

Sporočilo

o shodu slovenskega učiteljstva poknežene grofije Goriško-Gradišćanske, dne 7. novembra 1901.

Predsednik zaupnega odbora, kojega je učiteljstvo izvolilo 31. avgusta t. l., sporoča in predlaga sledeče:

Spoštovani tovariši!

Spoštovane tovarišice!

Skical sem vas na današnji shod kot predsednik zaupnega odbora, katerega ste si izvolili 31. avgusta t. l. Veseli me, da ste se odzvali v obilnem številu ter s tem kažete stanovsko zavest in skrb za naše stanovske interese.

Pozdravljam vas srčno in ob enem prosim, pokažimo z današnjim shodom, da smo člani omikanega stanu in da tudi v najživahnejši debati tega ne zabimo. Svojo omiko in moško zrelost pokažimo posebno s tem, da tudi nasprotna mnenja mirno poslušamo in jih potem šele zavračamo, ko je dotični nehal govoriti in dobimo parlamentarno pravico govoriti. Bodemo se li strogo držali parlamentarnega reda,

bodemo lahko mnogo govorili, dobro govorili, čas dobro izkoristili in lahko tudi marsikaj koristnega ukrenili; če bi se pa nasprotno godilo, da bi nastali dvogovori, v katerih bi se nasprotnka vedno hujše prijemalo, bili bi to mučni prizori, ki bi nam samo škodovali, jemali čas ter kazali našo nezrelost za take shode. Predno preidemo k izvrševanju dnevnega reda, opozorujem vas, dragi tovariši in tovarišice, da nas stane današnji shod okoli 600 K; da nas od raznih strani gledajo, kako bodemo nastopali in da nas bodo potem sodili, koliko smo vredni in koliko premoremo.

S temi besedami pričujem današnji shod in vas vabim, da si ivolite predsednika, podpredsednika in dva zapisnikarja.

Na predlog A. Vrtovca je bil enoglasno izvoljen predsednikom F. Bajt.

Gosp. Vrtovec je bil istotako izvoljen podpredsednikom, zapisnikarjem pa Jos. Sorč in Fr. Križman.

Predsednik čita odgovor in zahvalo Njegovega Veličanstva na brzojavko, poslano dne 3. oktobra t. l. o priliki zborovanja deželnega učiteljskega društva. Z navdušenostjo sprejeto.

Rakteljeva 50letnica.

(Konec.)

Gosp. katehet J. Smrekar je povdarjal v svojem govoru, da se je slavljence vedno ravnal po gestu: Vse za vero, dom, cesarja. Gosp. ravnatelj Senekovič je pozdravil slavljence v imenu učiteljskega zbora prve državne gimnazije, kar je prisotno učiteljstvo vzelo z velikim navdušenjem na znanje. G. deželni poslanec P. Grasselli je nazdravil jubilarju kot narodnemu učitelju in narodnemu očetu narodnih otrok. G. sodni tajnik Kavčnik mu je napival kot nekdanji njegov učenec ter poudarjal slavljenceve vrline kot učitelj. G. nadsvetnik J. Zabukovec mu je napil kot ožjemu rojaku in sosedu ter se hkrati spomnil tudi slavljencevega očeta kot svojega prvega učitelja. Dalje sta govorila gg. Sič in Janko Škrbine, g. Vrabl je pa zapel dve krasni pesmi. Vmes je prav pridno svirala „Ljubljanska meščanska godba“. Globok vtis je napravila na prisotne in slavljence živa slika, v kateri so se slavljencu klanjali razni stanovi ter ga venčali z lovorjevimi vencem. Sliko slavljencevo, pod katero je bilo zapisano: 50 let, je prav dobro pogodil g. slikar Grohar. Tako nam je potekel lepi večer, ki bo ostal, ne samo slavljencu, ampak tudi vsem udeležnikom v najblažjem spominu. Jubilar je dobil nebroj čestitk. Na dom so mu prišli čestitat p. n. gg.: de-

želni šolski nadzornik Frančišek Hubad, c. kr. okrajni šolski nadzornik ravnatelj Frančišek Levec, kanonik in mestni župnik Janez Rozman, deželni poslanec Peter Grasselli, vojaški župnik Fr. Ivanetič, mestni katehet M. Šarabon, učiteljski zbor II. mestne šole in corpore, voditelji mestnih ljudskih šol v imenu učiteljskih zborov dotičnih šol, predsedstvo deželnega „Slovenskega učiteljskega društva“, predsedstvo „Ljubljanskega učiteljskega društva“ itd.

Brzobjavnim in pismenim potom je došlo jubilarju nad tri sto čestitk. Spominjala so se ga razna okrajna učiteljska društva, okrajni šolski nadzorniki, učiteljski zbori mnogih večrazrednic, nekdanji učenci, tovariši, prijatelji in znanci. Vsi gratulantje izražajo v svojih čestitkah iskreno željo, da bi dobrotno nebo blagoslovilo delo in trud slavljencev, ter se mu večer njegovega življenja podaljšal do skrajnih mej. Zanimivo bi bilo, da bi vsaj nekatere teh čestitk objavili, žal, da nam prostor ne dopušča tega. Razvidno je iz teh čestitk, kako priljubljen in spoštovan je naš jubilar širom naše domovine.

Značilna za naše razmere je čestitka, ki jo je poslal vpokojeni cerkniški nadučitelj g. Karol Dermelj. On piše:

Velečastita družba!

Ker mi razna opravila ne dopuščajo se osebno udeležiti današnje slavnosti, oprostite, da spregovorim pismenim potom sledeče:

Predsednik nadaljuje:

Dne 31. avgusta ste pooblastili zaupni odbor, naj vodi naše zadeve in potrebno ukrene za izboljšanje naših razmer. Zaupni odbor mi je skazal čast, da me je izvolil predsednikom. Kot tak sem povdarjal, kako naj bi učiteljstvo postopalo, da pride naš stan do vrednejšega položaja. Premišljal sem, ali naj bi se učiteljstvo borilo za svoje težnje ločeno samo za se, ali naj bi si poiskalo katerega zaveznika. Prišel sem do sklepa, da sami za se brez katerega zaveznika ne opravimo nič in da je nam potrebno stopiti v zvezo s katero stranko. Mislim sem na naši dve stranki. Pri nas imamo narodno-napredno in klerikalno stranko. Prva ima v svojem programu tudi napredek šolstva in izboljšanje učiteljskega položaja; druga obrača posebno skrb na to, da bi dobila šolo in učiteljstvo zopet pod svojo oblast, pod kakoršno se našim prednikom ni nikoli dobro gojilo in se še dan danes ne godi. Prva nas potrebuje in brez nas ne more dalje, druga nas želi nadomestiti, če bi bilo mogoče, s šolskimi brati in sestrami po izgledu družbe sv. Cirila in Metoda v Velikovecu na Koroškem. Gospod Gabršček z bivšimi napadi na učiteljstvo me ni mikal, dokler je pomagal nas tlačiti, še manj so me pa mikale kranjske razmere med duhovščino in učiteljstvom, kjer se zadnjemu ne pusti prosta volja niti glede čitanja časopisov in kjer se ljudstvu priporoča, naj gledajo, da ne bodo imeli kaj opraviti z učitelji; po tem vzorcu ravna se tudi goriška duhovščina. Jaz spadam sicer med tiste učitelje, ki želijo in na to delajo, da bi učiteljstvo in duhovščina složno in mirno živela, a moji nazori o taki slogi in miru se ločijo od slomškarskih. Jaz mislim, naj bila sloga med učiteljstvom in duhovščino taka, kakor med dvema dobrima enakopravnima sosedoma, kojih nobeden ne namerava drugega izkoriščevati ali nad njim gospodovati, ampak živeti mirno drug poleg drugega in ne storiti drug drugemu kaj slabega, če že ne moreta dobrega. Slomškariji si mislijo tako slogo drugačno. Če njih težnje dobe kri in meso, bode med učiteljstvom in duhovščino tudi sloga, a taka kakor med gospodarjem in sužnjem, ali v najboljšem slučaju taka kakor med gospodarjem in hlapcem. Za tako

Danes obhaja moj prijatelj, današnji jubilar, svojo 50 letnico šolskega delovanja. Zares lepo število let šolskega truda in uživanja šolskega prahu.

Dragi prijatelj!

Danes uživaš srčno veselje in sprejemaš razna voščila Svoje proslave. A jaz hočem Ti dodati še jedno častno mesto v povišanje te današnje slavnosti. Poslušaj!

Ko se je tiskal prvi „status“ kranjskega učiteljstva, postavili so me na prvo mesto s št. 1.— Sedaj, ko sem šel v pokoj, prišel si Ti na to mesto. V svojem času imenovali in imeli so me dragi tovariši kot „generala“ kranjskega učiteljstva.

Sedaj, ko si Ti prevzel v statusu prvo mesto, izročim Ti še mesto „generala“ kranjskega učiteljstva. Vodi ta „regiment“ vedno po poti napredne narodnosti. Čuvaj, da Ti kateri izmed izročenihi ne „dezertira“ v učiteljstvu sovražni tabor!

In tako naj velja napitnica v prvi vrsti Tebi, kot današnjemu jubilaru in sedanjemu generalu kranjskega učiteljstva, v drugi vrsti pa regimentu zvesto ostalemu kranjskemu učiteljstvu, od katerega se pri tej slavni priliki, kot bivši general, najsrčneje poslavljam, in slednjic celi zbrani večečastiti družbi.

Bog Vas živi!

Na zdar!

slogo se jaz nisem ogreval in se ne bodem, ampak mislim, naj bi bilo učiteljstvo tako neodvisno od duhovščine, kakor je duhovščina neodvisna od učiteljstva. Mi učitelji ne silimo v cerkveno oskrbnitvo, k dekanijskim shodom duhovščine in na to, da bi vodili ali imeli govore pri duhovskih vajah v semenišču in se sploh ne vtikamo v stanovske zadeve naše duhovščine, a tudi ne pustimo, da bi se duhovščina v naše stanovske zadeve. Kar ugaja duhovščini za njeni stran, to bode tudi nam za naš. Če duhovščina nas pusti takó lepo v miru kakor mi ujo, bode med nami in njimi najlepša sloga; če bodemo pa napadeni, se bodemo morali braniti in sicer sebe in svobodo našega stanu, ki je nam po zakonu leta 1869 zagotovljena.

Po takih prevdarkih prišel sem do sklepa, da je učiteljstvu na Goriškem pri sedanjem položaju narodno-napredna stranka bližje nego klerikalna, ki ima v članih društva „Sloge“ jeden oddelek pristašev in je list „Gorica“ samo filijalka „Primorskega Lista“. Naš zaupni odbor in jaz kot predsednik smo stopili v popisovanje in razpravljanje z izvrševalnim oborom narodno-napredne stranke. Posledica naših korakov je ta, da je načelnitvo narodno-napredne stranke nam obljubilo z najboljšim zagotovitom, kojega mu je mogoče dati, da hoče nam pripomoči do enega mesta v deželni zbor, na katero bi prišel jeden tovariš iz naših vrst. Gospod dr. Tuma je napravil več zakonskih načrtov in sicer:

1. zakon glede ureditve pokojnine za učiteljstvo po kranjskem vzorcu;
  2. zakon, kjer se zahteva zastopnika učiteljstva v dež. šolskem svetu;
  3. zakon, s katerim se dovoljuje učiteljstvu pregled disciplinarnih spisov in kvalifikacijskih tabel;
  4. resolucija na visoko vlado, da odstopi deželi zemljiški davek, ker le tako bode mogoče povišati plačo učiteljstvu, kar je neobhodno potrebno za napredek učiteljstva.
- Kar se tiče kandidata za deželni zbor iz naših vrst bilo je takó-le:

Gospod tovariš je bil vprašan, ali bi sprejel kandidaturo za mesta in trge kot zastopnik učiteljstva za protiusluge od strani učiteljstva. G. Vrtovec se je odmikal odgovoru na to uprašanje, ker se je bal, da ga hoče narodno-napredna stranka vzeti samo za to, da bi zavaroval sedež drugemu. Zahteval je zadostne garancije, kateremu pa g. dr. Tuma ni mogel dati v toliki meri, kakor je želel tovariš Vrtovec.

Prigodilo se je še nekaj. Tovariš Vrtovec je vložil prošnjo za začasno vpokojenje, katero je tudi dosegel. — Ker je učiteljstvo po svojem zaupnem odboru zahtevalo, da kandidat izmed učiteljstva mora biti aktiven učitelj, štel je tovariš Vrtovec v dolžnost, da je odklonil ponujano kandidaturo in morebitno izvolitev. Na te sem dobil jaz kot predsednik dež. učiteljskega društva in kot predsednik našega zaupnega odbora vprašanje, kakšno stališče zavzema učiteljstvo glede premenjenega položaja in glede odpovedi tovariša Vrtoveca in ali bi jaz hotel in mogel stopiti na njegovo mesto.

Odgovoril sem, da mnenja učiteljstva na Goriškem ne morem tako hitro sporočiti kakor želi vodstvo narodno-napredne stranke in da kar pišem, je samo moje osebno mnenje, katero sporočiti sem tudi povabljen. Pisal sem: moje mnenje je, da ostanemo pri Vrtovcu, dasiravno je stopil v začasen pokoj; dati pa mora učiteljstvu garancije, da bode naš stan v deželni zboru tako zastopal, kakor bi bil aktiven učitelj, da bode vedno in povsod v prvi vrsti zastopal naše težnje ter bi ne prevzel nobenega opravila, ki bi mu jemalo čas in po-